

DOCUMENT CONJUNT DEL COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA I EL CONSELL DE LA INFORMACIÓ DE CATALUNYA

Compromís del periodisme contra la desinformació i el discurs d'odi

El Col·legi de Periodistes de Catalunya i el Consell de la Informació de Catalunya presenten el pròxim dia 16 cinc recerques sobre la desinformació i el discurs d'odi, realitzades conjuntament amb les universitats. Com a preàmbul, les dues entitats fem públic aquest document conjunt:

En el VII Congrés de Periodistes de Catalunya vam proclamar que no n'hi ha prou amb dir la veritat, i que tenim el deure “de fer front a la mentida, a la desinformació i a la negació de les evidències científiques”. Que tenim “un compromís ineludible amb els drets humans”. Que tenim “el deure d'identificar i combatre el discurs d'odi, com a gran amenaça per a la convivència, la dignitat i la democràcia”.

Vuit mesos després, considerem que aquests valors del periodisme els hem de defensar amb més determinació que mai. El periodisme i la democràcia no existeixen l'un sense l'altre. Per tant, les ofensives reaccionàries contra el sistema democràtic impliquen també un atac al periodisme. Les onades globals que intenten substituir el periodisme independent i crític per la desinformació i la propaganda han arribat de ple al nostre país. I aquesta degradació ens concerneix, no només com a periodistes sinó com a ciutadans.

Constatem amb profunda preocupació el creixement dels discursos d'odi impulsats per l'extrema dreta. A les xarxes socials, però també en falsos mitjans de comunicació, es normalitzen i difonen missatges discriminatoris respecte als col·lectius més vulnerables. Els valors que consideràvem assolits després de quasi mig segle de democràcia es veuen avui amenaçats per plantejaments racistes, xenòfobs, masclistes, de rebuig als immigrants, a persones LGTBI, d'estigmatització de la pobresa o de marginació de la gent gran o persones amb discapacitat.

Entenent per discursos d'odi aquells que promouen o justifiquen la discriminació, l'estigmatització, la deshumanització o la violència contra persones o col·lectius per raó de la seva procedència, gènere, orientació sexual, identitat, religió, situació socioeconòmica o qualsevol altra condició...

Considerem que és un deure cívic fer front a aquests discursos que atempten contra els drets humans. I que els periodistes tenim, a més, el deure ètic de defensar una actitud que vagi més enllà de la resistència i sigui proactiva. Tot i que el fet de fer-ho tingui el cost de patir campanyes de descrèdit per part dels qui ens consideren un mur de contenció a l'hora de difondre el seu discurs d'odi.

Comptem amb un codi reforçat per fer front a les noves amenaces. Una poderosa eina, un marc ètic renovat, per defensar el periodisme, la democràcia i els drets humans. Per complir amb el deure de garantir un dret que és de la ciutadania: el dret a la informació.

Però a la vegada necessitem conèixer a fons els reptes als quals ens enfrontem. Conèixer com la societat s'informa, com és l'ecosistema mediàtic, com es genera la desinformació i l'odi, on estan les fronteres entre el periodisme i altres formes de comunicació... Aquests són els objectius de les

recerques que durant l'últim any ha elaborat el Consell de la Informació de Catalunya, conjuntament amb investigadors/investigadores de l'àmbit del periodisme de diverses universitats. Fruit d'aquestes recerques i del compromís ètic dels signants volem compartir amb la ciutadania una sèrie de reivindicacions, en defensa del periodisme, però, sobretot, de la democràcia i dels drets humans.

Compromís ètic

Ens reafirmem en la necessitat del compromís ètic dels periodistes i els mitjans de comunicació. En el Codi deontològic definim que per ser periodista és imprescindible el compromís ètic que pren forma en el codi deontològic. Fora d'aquest marc ètic, no hi ha periodisme. Hi ha propaganda, desinformació o difusió de l'odi. Denunciem aquells que, o bé han estat periodistes, però han optat per pervertir el seu compromís ètic a canvi de més visibilitat i clics, o bé es fan passar per periodistes i són agitadors que converteixen la manipulació en un negoci i una arma política. També els falsos mitjans de comunicació, que són instruments al servei d'interessos que no tenen res a veure amb el periodisme i que actuen en total opacitat, mentre ataquen mitjans legítims per defensar una determinada línia editorial i ser transparents en les seves fonts de finançament, públiques i privades. Necessitem un marc legal que garanteixi la transparència, la rendició de comptes i la identificació clara dels actors que intervenen en l'ecosistema informatiu.

Contra la impunitat de les plataformes

Denunciem la impunitat de les grans plataformes a l'hora de difondre els discursos que erosionen la convivència i intoxiquen la informació que reben els ciutadans, especialment els joves. Cal que el poder democràtic exigeixi a les plataformes que es facin responsables dels continguts que difonen, perquè no són un simple canal: prenen decisions editorials amb un gran impacte sobre la ciutadania. El poder de les plataformes ara també s'expressa a través de la intel·ligència artificial. La IA obre oportunitats i riscos, i tal com expressem amb l'annex aprovat al Congrés de Periodistes demanem la màxima responsabilitat a l'hora de fer ús de la IA. En aquest escenari de xarxes i intel·ligència artificial resulta encara més transcendent l'educació mediàtica, especialment dels joves.

Periodisme i xarxes socials

Les recerques impulsades pel Consell de la Informació de Catalunya mostren que l'ús massiu de les xarxes socials no significa necessàriament que la ciutadania s'hi informi ni que hagi substituït el periodisme per aquestes plataformes. Fins i tot entre els joves persisteix la necessitat de referents informatius fiables, contextualitzats i sotmesos a criteris editorials i ètics. No podem perdre aquesta oportunitat, ni més temps. Per això considerem imprescindible repensar profundament la relació entre el periodisme i les xarxes socials. Les lògiques de viralitat, polarització, acceleració i dependència algorítmica són incompatibles amb els temps, els criteris i la responsabilitat democràtica que exigeix el dret a la informació. El futur del periodisme no passa per continuar adaptant-nos acríticament a aquestes plataformes, sinó per recuperar espais propis, reforçar la intermediació editorial i reconstruir una relació directa de confiança amb la ciutadania.

Marc legal

Demanem que a Catalunya i a l'Estat espanyol s'apliqui la Llei de Llibertat de Mitjans, que és el marc legal de què es va dotar la Unió Europea per fer front a les amenaces que pateix el periodisme. Apostem per l'autoregulació com a garantia ètica del periodisme, però les amenaces són tan

poderoses que requerim eines legals que facin que les decisions de les entitats de què ens hem dotat siguin respectades. La llei europea estableix que els ciutadans tenen el dret de tenir el màxim d'informació sobre els mitjans a l'hora d'atorgar-los credibilitat i confiança. Per tant, és imprescindible la total transparència sobre la propietat i el finançament dels mitjans. En aquest context, insistim en la necessitat de diferenciar de forma clara el periodisme d'altres formes de comunicació que estan en l'àmbit de l'entreteniment, la divulgació, l'humor o el que s'anomena genèricament 'creació de continguts'.

Servei públic

Els mitjans de titularitat pública juguen un paper essencial per a la salut democràtica i cívica d'un país. Per això és tan important preservar la seva pluralitat, independència professional, i que tinguin canals de participació de la societat per tal que les seves decisions responguin a l'interès general. Els mitjans de comunicació privats també fan un servei públic essencial en una democràcia i, en el cas de Catalunya, a més, un paper determinant a l'hora de preservar la llengua. Per tant, és legítim que rebin suport públic, sempre amb la màxima transparència i equitat. En aquest context, demanem la responsabilitat col·lectiva d'editors, entitats del sector i institucions per combatre la precarietat que fa més vulnerables els periodistes i més fràgils els mitjans davant les pressions externes. I posem en valor el paper del periodisme de proximitat com el primer mur davant la desinformació i com una peça clau en la cohesió de la societat catalana. De la mateixa manera que reconeixem la tasca de les entitats sense ànim de lucre que fan que a Catalunya quasi no patim espais, territorials o temàtics, sense cobertura informativa.

A Catalunya tenim un sistema de comunicació majoritàriament responsable, compromès amb els principis ètics i amb una notable trajectòria de qualitat. Per això és tan important preservar-lo de les creixents amenaces globals, però també de les que sorgeixen al nostre país, fins i tot dins la mateixa professió. Per això fem una crida al conjunt de la societat perquè faci confiança al periodisme honest, responsable, crític, compromès amb els drets humans, començant pel dret a la informació veraç.